

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 3 (2021)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPY00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области филологии

Подписной индекс – 76132

<https://doi.org/10.48081/GLMS3361>

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анессова А. Ж., *доктор PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., *доктор PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *к.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/EQNL9047>

***Қ. Т. Жанұзақова, Б. Ф. Қалдыбаева**

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

«ӘДЕБИЕТ ТЕОРИЯСЫ. АНТОЛОГИЯ» ЕҢБЕГІНДЕГІ ӘДЕБИЕТТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мақалада Президент бастамасымен жүзеге асқан «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» бағдарламасы – «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасының аясында жарық көрген «Әдебиет теориясы» атты бес томдық кітаптағы келелі теориялық мәселелердің қазақ әдебиетінде жаңаша көріну сипаттары мен әдебиеттану ғылымындағы орны мен маңызы қарастырылады. Сонымен қатар тәуелсіздік жылдарындағы әдебиеттану ғылымының даму тенденциясы да пайымдалады. «Әдебиет теориясы. Антология» еңбегіндегі әдебиеттану ғылымының бүгінгі таңдағы тың теориялық, философиялық, эстетикалық мәселелері, пайымдалады. Әлемдік әдеби процесс пен XX ғасырдың екінші жартысындағы жаһандық әдебиеттегі заманауи жаңа теориялар және оның қазіргі тұрғыдан зерттелу сипаты қарастырылады. Дәстүрлі, классикалық, эстетикалық көзқарастар сипатындағы әлемдік өзгерістер қаралады. Әдеби байланыстардың түрлі жолдармен жүзеге асып отыруы, әлемдік әдебиеттану саласындағы ғылыми ізденістердің мәні мен маңызы, бағдары мен бағыттары талданады. Әлем әдебиетін жаңа көзқарасбен талдайтын шетелдік авторлар мақалаларының бүгінгі дүниежүзілік әдебиеттанудағы орны бағамдалады. Мақалада аталған оқулықтағы бүгінгі әлемдік әдебиет теориясының даму бағыттары да сөз болады. Бұл бағыттардың қазақ әдебиетінде қаншалықты өріс алғаны кеңінен тұлжырымдалады.

Кілтті сөздер: тәуелсіздік жылдарындағы әдебиеттану ғылымы, әдебиет теориясы, даму тенденциясы, бағыт-ағымдар, әдеби процесс.

Кіріспе

Еліміздің егемендік алуы еркіндікке жол ашып, мазмұны мен пішіні толысқан, идеялық-концептуалдық мәні жаңарған көркем әдебиетті жаңа қырынан тануға, зерттеуге мүмкіндік берді. Ғылым жолында кенже қалып,

адамзат көшіне ілесе алмаған халықтың өзгелердің құлына айналатынын қай дәуірдің ойшылдары болмасын мойындаған. Әлемдік деңгейде өз мүмкіндігімізді көрсетіп, даңғыл жолдың көшіне ілессек өзгелермен санасуға құқылымыз. Біздің бұған рухани әлеуетіміз де, ұлттық сана-сезіміміз де жетеді. Бұл әлеуеттің негізгі көзі – ұлттық әдебиеттану ғылымының асыл қазынасына олжа салған құнды ғылыми еңбектер. Бүгінде А. Байтұрсыновтың «Әдебиет танытқышындағы» терең теориялық ұғымдар ұлттық классикаға сүйеніп жасалса да, әлемдік теориялық ойдың биігінде көрінгені анық [1]. Өйткені, одан кейін жазылған М. Бахтин, Л. Выготский, басқа да әдебиеттің теориялық мәселелеріне арналған еңбектерден осы сабақтастықты байқаймыз. «Әдебиет танытқыш» – тұңғыш қазақы трактат, әдебиет теориясының басы» [2], әлемдік деңгейдегі аса құнды ғылыми зерттеу екендігі анық. Тәуелсіздік алғанға дейінгі әдебиеттің жай-күйі мен даму сипаттары баршаға мәлім. Ал тәуелсіздік жылдарындағы еңбектер С. Қирабаев, С. Қасқабасов, З. Ахметов, Т. Кәкішев, М. Мырзахметов, Р. Нұрғалиев, Ж. Ысмағұлов т.б. ғалымдардың зерттеулерімен толықты. Ұлттық сөз өнерінің тарихын, Алаш тұлғаларының әдеби мұраларын зерттеу мәселесі қолға алынды. Абайтану саласында тың зерттеулер жазылды.

Бүгінгі таңда көркем әдебиеттің көкжиегі мейлінше кеңейе түсті. Әдебиеттің басқа гуманитарлық ғылымдармен пәнаралық байланысы арнайы зерттеу нысанына айналуға. Қазіргі әдебиеттануда зерттеушілер әдебиеттегі әдіс, бағыт, ағым мәселелеріне тың дерекпен келіп, жаңаша көзқараспен қарауда. Бұл әлем әдебиетіндегі өзгерістердің ұлт әдебиетінде де көрініс тауып жатқандығын білдіреді. Осы негізде өзге ғылым салаларымен сабақтастыра отырып жазылған, үлкен сұранысқа ие «Жаңа гуманитарлық білім: қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы негізінде жарық көрген тағы бір көлемді бес томдық еңбек – «Әдебиет теориясы» оқулығы.

Зерттеудің нысаны: «Әдебиет теориясы. Антология» бес томдық оқулығы

Зерттеудің пәні: әдебиеттану ғылымының зерттеу еңбектері

Мақсаты: «Әдебиет теориясы» оқулығындағы әдебиеттану ғылымының теориялық мәселелерін зерделеу

Міндеттері:

– «Әдебиет теориясы» оқулығының қазақ әдебиеттану ғылымындағы маңызы мен мәнін зерделеу;

– Әдебиеттану ғылымы мен әдебиет теориясының қазіргі таңдағы даму бағыттарын, негізгі тенденцияларын саралау;

Зерттеудің әдістері мен нәтижесі

Бүгінгі күн биігінен қарағанда біз өз халқымыздың төл тума әдебиеті мен мәдениетіне енді ғана мән бере кірісіп, әлем әдебиетінің көкжиегімен

сабақтастыра отырып, әдебиетке тек бір бағытта ғана баға беріп қоймай, оның басқа ғылымдармен байланысы негізінде қайта қарауды қолға алдық. «Әдебиет теориясы» оқулығы қазақ оқырмандарын әлемдік әдебиет теориясының тың зерттеу бағыттарымен таныстырып, болашақ зерттеу еңбектеріне қажетті негіз бола алады. Оқулықта структурализм, постструктурализм, нарратология, феноменология, лингвистика, психоанализ сияқты аса күрделі мәселелер заман ағымына сай жаңаланған [3].

Әлемдік әдебиет теориясының жаңа зерттеу бағыттары қазақ әдебиеті мен мәдениетін зерделеуге бастама болары сөзсіз. Қазақ оқырмандары үшін еңбектегі теориялық зерттеулер мен тәжірибеден өткен ақпараттар, әдеби мәтіндерді қабылдау мен оқырманның әдеби талғамы адамзат дамуындағы әдебиеттің алар орнын белгілеп берді. Көркемөнердің қалыпқа сыймайтын өлшеусіз бірлігі болып табылатын әдебиет теориясының тек табиғаттың не ғаламның тылсым сырларын ашуға ғана емес, адам жанының нәзік құпияларын табуға деген талпынысы үздіксіз жүріп отыратын процесс. Құрылымдық тұрғыдан жаңа сипатта жасалған оқулық – авторлардың жиырма жылдық тәжірибесінің жетістігі. Мұнда әдебиеттен бөлек, ғылымның кез келген саласынан, оның ішінде, биология, философия, психология, т.б. тың жаңалықтар бар. Философ не лингвист ғалымдар деп танып келген тұлғалардың әдебиет әлеміндегі еңбектері де баршылық. Батыс әдебиетімен шектеліп қана қоймай, қазіргі әдебиет теориясы деп түсініп жүрген ұғым-түсініктердің барлығын дерлік қамтыған. Платон мен Аристотель сияқты философтардың адамзат мәдениетіндегі алғашқы зерттеулері сөз болады. Аристотель, негізінен, әдебиеттің адамзат игілігіне қалай қызмет ететініне назар аударса, Платон әдебиет арқылы айтылатын ғаламдық шындықтарға мән берді. Екі ойшыл көрсетіп берген форма мен мазмұн, бейнелеу амалдары мен мағына сынды әдебиеттің егіз өлшемі әдеби теорияның түзілімін бұрынғыдан гөрі айқындай түсті.

Оқулықтың жазылу тарихы да қызық. Мұқабадағы сурет те күрделі ойларға жетелейді. Кіріспе жалпы әдебиет теориясына қатысты тың пікірлерді кеңінен қамтыған аңдатпа мен жаттығулар жүйесінен тұрады. Әр тараудың мазмұнын ашатын аңдатпа және соған сәйкес классикалық шығармалар талданған жаттығулар беріледі. Мұндағы әрбір ой нақты тұжырымдармен қамтылып, көркем шығарма арқылы таразыланады. Негізгі салмақ, қорытынды түйінді жайып салмай, оқырманның өз үлесіне қалдырады. Қаламгерлер шығармаларын талдай отырып, формализмге басқа қырынан келеді. Әдебиетті зерттеуді тілді зерттеумен байланыстырған ғалымдар әдеби шығарманың формасы да маңызды екеніне тоқталады. Мазмұн мен пішін мәселесі В. Пропп пен М. Бахтин еңбектерінде ерекше аталады. Әсіресе, М. Бахтиннің әдебиет теориясы саласындағы еңбектері, идеялары кейінгі ғалымдарға азық

болды. Оқулықта М. Бахтиннің «Романдағы дискурс» еңбегінде қоғамның жеке-жеке қайнарларынан туындап жатқан дискурстарды әдебиеттің қалай тоғыстыратынына ден қойып, көркем шығармада көрінетін интермәтіндік табиғатын түсінуге жетелейді.

XX ғ. тілдік зерттеулерге көңіл бөле бастаған формалистер В. Шкловский, Р. Якобсон, Б. Томашевский, Б. Эйхенбаум мәтін құрылымына назар аударып, оның құрамдас бөліктерін талдауға айрықша қызығушылық танытты. Бұлайша талдау прозалық баяндау мен поэзия сынды екі негізгі жанрдағы екі түрлі негізгі формаға мән берді [7]. Формалистер көркем тілдің теориясын, терминологиясын жасады. Олардың осы жетістігін XX ғ. 60–70 жылдары структурализм жалғастырды.

Оқулықта структурализм, постструктурализм теориясына қатысты орыс және батыс ғалымдарының еңбектері мол. Структурализмнің әдістемелік ұстанымдары Ф. Соссюрдің құрылымдық лингвистикасы мен орыстың формалистік мектебіне негізделді. Авторлар әдеби тілдің қызметі мен міндетіне арнайы тарау арнаған. Әдебиеттің жаны мен болмыс-бітімі тіл арқылы көрініс табатыны анық. Демек, құрылымдық лингвистиканың негізін қалаған орыс лингвистеріне тоқталу оқулық мазмұнын аша түседі.

Ф. Соссюрдің структурализмге қосқан екінші бір үлесі – тілдік таңба тұжырымы. Оның айтуынша, сөз дегеніміз – таңба, ал лингвистика, әділін айтқанда, таңбалардың, оның ішінде сөздердің қалай әсер ететінін зерделейтін семиология деген салаға тиесілі. Сөздер екі жағы не екі қыры бар таңбалар; дыбыстық компоненттен тұратын таңбалаушы және идеялық компонентке ие таңбаланушы [8].

1960 ж. структурализмнің мектеп ретінде қалыптасуына М. Фуко, Ж. Лакан, Ю. Кристева, Л. Альтюссер еңбектерінің ықпалы зор болды. М. Фуко әр кезеңдегі тілдің табиғаты мен рөліне, өзгермелі сипатына назар аударды. Уақыт өте келе адамдардың білім туралы түсінігі өзгеріп, көкжиегі кеңеюіне орай тілдің де қызметі ауысып отыратынын айтады. Сонымен қатар, әдебиет тарихында француз структурализміне арналған еңбек – Дж. Куллердің «Структуралистік поэтикасы». Аталмыш зерттеуде адамзат мәдениетінің жемісі тілдің қызметі мен құрылымы, ережелері мен ұстанымдары арасындағы структуралистік сипаттамаларға салыстырмалы талдау жасалады.

«Әдебиет теориясы» антологиясының I томы – ұлттық әдебиет теориясында қалыптасқан кейбір түсініктерді бұзып, басқа қырынан қарастырады. «Постструктурализм» мен «Психоанализ және психология» деп аталатын екі көлемді бөлімнен тұрады [4]. Адамзат дамуындағы әдебиеттің алар орны, бүгінгі оқырманның таным-талғамы, көркем шығарманы қабылдау мен түсіну және теориялық тұрғыдан зерделеу мәселелері кеңінен қамтылады. Сондай-ақ, телевизиялық сериалдарды талдаудың зерттеу

тәсілдері де беріледі. Ал антологияның II томындағы назар аударатын тұс – Р. Барттың «Автордың өлімі» және «шығармадан мәтінге» тақырыптарында қамтылған маңызды тұжырым-талдаулар [5]. Постструктурализмнің қайнар көздері, оның әдебиетте көрініс табуы, жеке ағым ретінде өрістеуі жан-жақты сараланған. Өзге ғылымдармен байланысын зерттей келіп, философиямен, әдебиетпен, тілмен, психологиямен арақатынасына тоқталған. Әрбір бөлімді әдеби шығарманы талдай отырып түсіндіріп, жазу мен сөйлеу, автор мен оқырман, автор мен шығарма, бейсаналық пен тіл тұрғысынан қарастырған. Мұнда «Билікке құштарлық» атауымен берілген Ф. Ницшенің «Дифферанс», «Қатерлі толықтама» еңбектері, З. Фрейдтің тұжырымдары – әдеби туынды табиғатын тану үшін де, теориялық талдаулар үшін де таптырмас құралдар. Ж. Руссодан бастап Нобель сыйлығының лауреаты Элис Манроға дейінгі бірқатар жазушылардың шығармаларына қатысты қызықты пікірлер айтылады.

«Таңбалалардан бас тартатын уақыт келді» деген айқайын жеткізген постструктуралистер структуралистерге қарсы идеяларын ұсынды. Ф. Ницше бастаған жас философтар үшін мәдениеттегі тіл билігін айқындау негізі мәселе болды. М. Хайдеггердің «Болмыс және ештеңе» кітабы, М. Фуконың «Ессіздік және мақсатсыздық», Ж. Делездің «Ницше және философия» туындысы – постструктуралистік бағытты насихаттайтын еңбектер. Сонымен қатар Ж. Дерриданың 1967 жылы жарық көрген «Грамматология», «Жазу және айырмашылық» және «Дауыс және феномен» атты үш кітабы постструктурализмнің даму тарихындағы маңызды кезеңді көрсетті. Зерттеуші И. Ильин атап көрсеткендей, постструктурализм «өнер мен әдебиеттегі, жалпы мәдениеттегі өзгерістерге рефлексия еді». Сондай-ақ, оқулықта «лингвистика идеясының» француз психоанализ мектебі өкілдеріне әсері қозғалады. Француз өмірінде психоанализ туралы көзқарастар бұған дейін де бар болатын. Ж. Лакан постструктурализмнің дамуына ерекше үлес қосты. Ғалымның пікірінше, тіл психологияны қамтамасыз етті.

Шығарма авторы қашанда маңызды сипатқа ие. Жазушы өмірбаяндары, баспасөз бетінде берген сұхбаттары, тыныс-тіршілігі, өз тұлғасы мен шығармашылығы зерттеушілердің назарынан тыс қалған емес. Қалыптасқан ұғым бойынша ол әдебиетімізден бөле-жармай бірге қаралады. Бірақ автордың ықпалын жоққа шығарып, әдебиеттің мәнін сөзден іздегендер де болды. Автор бейнесін жойып, талдау жасау қазіргі заманда лингвистика арқылы жүзеге асады. Лингвистика тұрғысынан автор – «тұлғалық Мен» ретінде жазатын адам. Классикалық кезеңдегі критицизм әдебиеті оқырманмен айналыспады, олар тек әдебиет әлеміндегі шығармашыл адамның шығармашылығымен ғана шектелді. Осы қалыптасқан түсінікті бұзып-жарып, кітапта жазудың келешегін нығайту үшін оқырманның пайда болуын автордың кері шегінуімен байланыстырады. Бұған Р. Барттың «Автордың өлімі» шығармасы дәлел. Бұл

кезеңде мәтіннің құрылымына емес, енді оның мағынасына назар аударды. Ж. Дерриданың «мәтіннен тыс ештеңе жоқ» деген сөзі қоғамда пікір тудырып, мәтіннің маңыздылығын арттырды. Мәтінді түсіну, қабылдау, пайымдау сияқты теориялар қалыптасып, герменевтикалық бағыт қолға алынды. Герменевтика – автор мен оқырман арасындағы диалог, тек әдебиеттанудың ғана емес, гуманитарлық, қоғамдық ғылымдардың методологиялық негізін құрайды.

«Әдебиет теориясы» антологиясының III томы адамзат дамуындағы еңбек мәселесі, мемлекет пен идеология, тарих философиясы, ориентализм, отарландыру, жаһандану, мәдени бірегейлік пен диаспора, аударма саласы, эмпиризм, этика секілді мәселелерді теориялық тұрғыдан кеңінен қарастырылады [6]. К. Маркс, В. Беньямин, М. Фуко еңбектері, одан өзге У. Шекспир, Е. Бишоп, М. Жакоб, Э. Манро, т.б. жазушылар шығармалары жаңаша талданады. Оқулықтың соңғы томы тың тақырыптарымен түйінді пікір жасауға жетелейді [7]. «Таным. Эмоция. Эволюция. Ғылым» деп басталатын бірінші бөлімінен-ақ құдды бір зерттеу емес, көркем шығарма оқуға кіріскендей ұмтыласың. Ең қызығы, еңбек мұқият оқуды, кей тұстарын қайта қарауды, қайта парақтауды қажет ететін қайталанбастығымен ерекше. Мұнда әдебиеттің басқа ғылымдармен: жаратылыстану-биология, дүниетаным-философия, эстетика-психология, геометрия-математика сынды салалармен күрделі байланысын көреміз. «Нарративті эмпатия», «Аффектілі экономика», «Нейробиология», «Цифрлық-гуманитарлық ғылымдар», «Адам тіршілігі теориясының мәселелері», «Біз білмейтін өмір», «Адам дәрменсіздігінің эстетикасы» сияқты күрделі тақырыптар таңғажайып сырлардың құпиясын ашады. Еңбекте XX ғ. соңындағы заманауи теориялар мен әдебиет теориясының қазіргі таңдағы жаңа зерттеу бағыттары кеңінен пайымдалады.

Қорытынды

«Әдебиет теориясы» оқулығы көркем шығарма теориясы ғана емес, әдебиетті қабылдау мен түсіну, талдау мен оқытудың жаңа әдістемелері жөнінде ақпарат береді. Авторлар әлемдік үздік еңбектер мен шығармаларды зерделеп, әдебиеттану ғылымының даму бағыттарына, әдеби ағымдарға теориялық талдау жүргізеді. Қазақ әдебиеті үшін мазмұны терең мұндай оқулықтың жарық көруі қуанарлық іс. Әдебиет теориясының күрделі беттерін тек шетелдік толғам-түсініктермен ғана шектемей, жаһандық әдебиеттің ұғымдарымен ұштастыруы жалпыға ортақтықты аңғартады. Классикалық әдебиет пен жаңа бағыттағы еңбектерді салыстыру да әдебиеттану іргесінің кеңіп, құлашын алысқа жайғандығын көрсетеді.

Сонымен, еңбекте қарастырылған теориялық-тәжірибелік мәселелерді жүйелейтін болсақ, біріншіден, әдебиеттану ғылымы мен әдебиет теориясының қазіргі даму бағыттарын сараланған. Екіншіден, әдебиеттану ғылымының бүгінгі таңдағы тың теориялық, философиялық, эстетикалық мәселелері

айшықталған. Үшіншіден, оқулықта рет-ретімен баяндалған әдебиет теориясы дамуындағы түрлі кезеңдер жүйелі талданған.

Расында, біз өз әдебиетіміздің тарихына енді үңіле бастадық. Өйткені, әлем әдебиетіндегі тың зерттеулер арқылы халқымыздың тарихы мен танымын, мәдениеті мен тілін зерделеуге тағы бір мүмкіндік туды. Болмысызды өзге әдебиеттен іздемейтініз анық, бірақ әлемдік өркениет көшіне ұлттық болмысымызды сақтай отырып ілесудің алғышарты қалыптасты десек болады. Болашақта жас ғалымдарға кітаптағы терең мазмұнды философиялық ойларды отандық ғылыммен ұштастыра ой елегінен өткізу қажет-ақ. Жалпы, еңбек – отандық зерттеулерге үлкен бастама болмақ.

Пайдаланған деректер тізімі

1 **Байтұрсынұлы, А.** Әдебиет танытқыш: зерттеу мен өлеңдер/ – Алматы : Атамұра, 2003. – 208 б.

2 **Қабдолов, З.** Сөз өнері. – Алматы : Қазақ университеті, 1992. – 352 б.

3 Әдебиет теориясы. Антология. Кіріспе. – Алматы : Ұлттық аударма бюросы, 2019. – 293 б.

4 Әдебиет теориясы: Антология. 1-том. – Алматы, 2019. – 568 б.

5 Әдебиет теориясы: Антология. 2-том. – Алматы, 2019. – 372 б.

6 Әдебиет теориясы: Антология. 3-том. – Алматы, 2019. – 440 б.

7 Әдебиет теориясы: Антология. 4-том. – Алматы, 2019. – 452 б.

8 **Нұрғалиев, Р. Н.** Толғауы тоқсан қызыл тіл. Зерттеулер. – Алматы : Үш қиян, 2009. – 304 б.

9 **Майтанов, Б.** Тәуелсіздік – күрес мұраты: зерттеулер, мақалалар. – Алматы : Құс жолы, 2012. – 490 б.

10 **Майтанов, Б.** Әдебиет теориясының қазіргі жай-күйі. – Қазақ әдебиеті, №29, 20.07.2001.

References

1 **Baitursynuly, A.** Ádebiet tanytqysh: zertteý men óleńder. [Baitursynuly, A. Literary critic: research and poems]. – Almaty : Atamura, 2003. – 208 p.

2 **Qabdolov, Z.** Sóz óneri. // Kabdolov, Z. The Art of the Word./ – Almaty : Kazakh University, 1992. – 352 p.

3 Ádebiet teoriasy. Antologia. Kirispe. [Theory of literature. Anthology. Introduction.] – Almaty, 2019. – 293 p.

4 Ádebiet teoriasy: Antologia. 1-tom. [Theory of literature: An anthology. Volume 1.]. – Almaty, 2019. – 568 p.

5 *Ádebiyet teoriyası: Antologıa. 2-tom. [Theory of literature: An anthology. Volume 2.]*. – Almaty, 2019. – 372 p.

6 *Ádebiyet teoriyası: Antologıa. 3-tom. [Theory of literature: An anthology. Volume 3.]*. – Almaty, 2019. – 440 p.

7 *Ádebiyet teoriyası: Antologıa. 4-tom. [Theory of literature: An anthology. Volume 4.]*. – Almaty, 2019. – 452 p.

8 **Nurǵahev, R. N.** *Tolǵaıy toqsan qyzyl til. Zertteýler. [Push ninety red tongue. Researches]*. – Almaty : Three Kiyans, 2009. – 304 p.

9 **Maitanov, B.** *Táýelsizdik – kúres muraty: zertteýler, maqalalar. [Independence – the ideal of struggle]*. – Almaty, 2012. – 490 p.

10 **Maitanov, B.** *Ádebiyet teoriyasynyń qazirgi jai-kúii. [The current state of the theory of literature]*. – Kazakh literature. – № 29. – 20.07.2001.

Материал 08.09.21 баспаға түсті.

**К. Т. Жанузакова, Б. Г. Калдыбаева*

Казахский национальный женский педагогический университет,
Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 08.09.21.

ПРОБЛЕМЫ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ В ТРУДЕ «ТЕОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ. АНТОЛОГИЯ»

В статье рассматриваются теоретические проблемы литературы в пятитомном сборнике «Теория литературы. Антология», изданная в рамках проекта «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру», инициированная Президентом, «Новое гуманитарное образование. 100 новых учебников на казахском языке». Кроме того, прослеживаются тенденции развития литературоведческой науки за годы независимости. С момента обретения независимости изучаются достижения и направления казахской литературоведческой науки. «Теория литературы. Антология» рассматриваются современные теоретические, философские, эстетические проблемы литературоведения. Рассказывается о мировом литературном процессе и современных новых теориях в мировой литературе второй половины XX века и характере ее изучения с современных позиций. Рассматриваются мировые изменения в характере традиционных, классических, эстетических взглядов. Анализируются различные пути осуществления литературных связей, сущность и значение, ориентиры и направления научных изысканий в области мирового

литературоведения. Оценивается место статей зарубежных авторов, анализирующих мировую литературу с новой точки зрения в современном мировом литературоведении. В статье будут затронуты и направления развития теории современной мировой литературы в данном учебнике. Широко формулируется насколько эти направления получили свое распространение в казахской литературе.

Ключевые слова: литературоведение за годы независимости, теория литературы, тенденции развития, направления и течения, литературный процесс.

K. T. Zhanuzakova, B. G. Kaldybayeva
Kazakh National Women's Pedagogical University,
Republic of Kazakhstan, Almaty.
Material received on 08.09.21.

PROBLEMS OF LITERARY CRITICISM IN THE WORK «THEORY OF LITERATURE. ANTHOLOGY»

The article considers «Theory of Literature» in five volumes, published in the framework of the project «Bolashakka bagdar: Rukhani zhangyru», initiated by the President, «New humanitarian education. 100 new textbooks in the Kazakh language». In addition, trends in the development of literary science over the years of independence are traced. Since gaining independence, the achievements and trends of the Kazakh literary science have been studied. «Theory of literature. Anthology» examines modern theoretical, philosophical, and aesthetic problems of literary criticism. It tells about the world literary process and modern new theories in the world literature of the second half of the twentieth century and the nature of its study from a modern perspective. World changes in the character of traditional, classical, and aesthetic views are considered. The place of articles by foreign authors analyzing world literature from a new point of view in modern world literary studies is evaluated. The article will also touch upon the development of the theory of modern world literature in this textbook. It is widely formulated to what extent these trends have become widespread in the Kazakh literature.

Keywords: literary studies over the years of independence, theory of literature, development trends, trends, literary process.

Теруге 08.09.2021 ж. жіберілді. Басуға 28.09.2021 ж. қол қойылды.
Электронды баспа
1,21 Mb RAM
Шартты баспа табағы 8,86. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.
Компьютерде беттеген: А. К. Байниқенова
Корректор: А. Р. Омарова
Тапсырыс № 3818

Сдано в набор 08.09.2021 г. Подписано в печать 28.09.2021 г.
Электронное издание
1,21 Mb RAM
Усл. печ. л. 8,86. Тираж 300 экз. Цена договорная.
Компьютерная верстка: А. К. Байниқенова
Корректор: А. Р. Омарова
Заказ № 3818

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов қ., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов қ., 64, 137 каб.
67-36-69
e-mail: kereku@tou.edu.kz
www.vestnik.tou.edu.kz